

ՏԱԹԵՎ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
ԵՊՀ Ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի ասպիրանտ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ
ԶԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԻԴԵԱԼԻ ՃԳՆԱԺԱՄԻ
ՀԱՂԹԱՀԱՐՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀ

Հետխորհրդային երկրներում մեծանում է քաղաքացիական հասարակության դերակատարությունը՝ հասարակական գործունեության բոլոր ոլորտներում: «Ինչ-որ մի մակարդակում քաղաքացիական հասարակությունը հավասարազոր է դառնում գաղափարախոսությանը, հասարակական իդեալին և համարյա թե ծառայում է որպես բանալի հետխորհրդային տարածքում գոյություն ունեցող հիմնախնդիրների լուծման համար», - գրում է Ա. Ջելիգմանը¹:

Քաղաքացիական հասարակության զարգացման ճանապարհը ինքնահատուկ է յուրաքանչյուր հասարակության համար: Պատճառը մի կողմից այն է, որ քաղաքացիական հասարակության համընդհանուր մոդել գոյություն չունի, մյուս կողմից էլ մեծ դերակատարություն ունի այն, թե զարգացման ինչ փուլում է գտնվում հասարակությունը, աշխարհայացքային ինչ սկզբունքներով ու իդեալներով է առաջնորդվում: Հայաստանում այս բնագավառում կան բազմաթիվ հիմնախնդիրներ: «Հայաստանի քաղաքացիական հասարակության քաղաքացիական ներգրավվածության չափորոշիչը վեր է հանում զգալի սահմանափակումներ՝ հիմնականում կապված քաղաքացիների մասնակցության ցածր աստիճանի հետ», - ամրագրված է 2010-ին կատարված «Հայաստանի քաղաքացիական հասարակությունը. անցումային փուլից դեպի համախմբում» վերլուծական զեկույցում²: Գրանցվել է ևս մեկ մտահոգիչ փաստ, այն, որ հաստատում է մեր այն

¹ Տե՛ս Seligman A., Civil Society as Idea an Ideal. Alternative Conceptions of Civil Society. Ed. By S. Chambers and W. Kymlichka. Princeton and Oxford, 2002, p. 28. Ջելիգմանից դեռևս ութ տարի առաջ. Գելլյները արդեն «քաղաքացիական հասարակություն» եզրույթը նախընտրելի էր համարում, քան «ժողովրդավարությունը»՝ գրելով. «Ժողովրդավարության թերությունն այդ մոդելի նախվորյան մեջ է, քանի որ յուրաքանչյուրն, ով օգտագործում է ժողովրդավարություն եզրույթը, պարտադրվում է այն լրջությամբ ընդունել»:

² Տե՛ս «Հայաստանի քաղաքացիական հասարակությունը. Անցումային փուլից դեպի համախմբում» վերլուծական զեկույց, Երևան, 2010, էջ 12:

դիտարկումը, թե հայ հասարակության շրջանում նկատվում է հասարակական իդեալի ճգնաժամ: «Արժեքների կիրառում» չափորոշիչը վեր է հանում քաղաքացիական հասարակության՝ հանդուրժողականության, վստահության, ժողովրդավարական կառավարման և նման այլ արժեքների ներքին կիրառման ոչ անկեղծ մտադրություն», - կարդում ենք «Հայաստանի քաղաքացիական հասարակությունը. անցումային փուլից դեպի համախմբում» վերլուծական գեկույցում³:

Մեր ուսումնասիրությունները թույլ են տալիս ենթադրել, որ քաղաքացիական հասարակության ձևավորման միջոցով կարելի է հաղթահարել թե՛ հասարակական իդեալի ներկայիս ճգնաժամը, թե՛ ՀՀ ազգային անվտանգության ապահովմանը վերաբերող կարևոր հարցեր: Այս պարագայում մեծ դերակատարություն կարող է ունենալ հավասարակշռված, նպատակաուղղված տեղեկատվական քաղաքականության իրականացումը: Այդ դեպքում հնարավոր կլինի ներդնել քաղաքացիական հասարակության ձևավորման գործուն մեխանիզմներ և նպաստել համազգային գաղափարախոսության ձևավորմանն ու պահպանմանը, քանի որ քաղաքացիական հասարակության ձևավորումը հասարակական իդեալի ճգնաժամից ելքի հիմնական ճանապարհն է: Արդի էլեկտրոնային և տպագիր մամուլի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ հայ հասարակության շրջանում արդեն նկատվում են քաղաքացիական հասարակության ձևավորման ծիլեր: Դրա վկայությունն է հանրապետությունում տեղի ունեցող հասարակական հնչեղության վերջին իրադարձություններին քաղաքացիական ակտիվիստների արձագանքը. մասնավորապես այն քաղաքացիական շարժումները, որ արտահայտում էին հասարակության դժգոհությունը՝ կապված մի շարք խնդրահարույց հարցերի հետ՝ տրանսպորտի ուղեվարձի թանկացման, Փակ շուկայի, Թեղուտի բնապահպանական խնդիրների և այլն: Մերօրյա մամուլը լայնորեն արձագանքում է այդ շարժումներին: Միևնույն հիմնախնդրի լուսաբանումը կատարվում է տարբեր դիտանկյուններից՝ կախված նրանից, թե տվյալ լրատվամիջոցն ինչպիսի գաղափարական և քաղաքական սկզբունքներ է դավանում: Հրապարակումների այսպիսի բազմազանության մեջ ըստ էության երևում են քաղաքացիական շարժումների նպատակը, դրանց շարժառիթները, շահագրգռությունների տարբերությունները և

³ Տե՛ս «Հայաստանի քաղաքացիական հասարակությունը. անցումային փուլից դեպի համախմբում» վերլուծական գեկույց, Երևան, 2010, էջ 79:

ընդհանրապես քաղաքացիական հասարակության ձևավորման ծիլերը հայ հասարակության շրջանում:

Այսպես՝ «Ազգ» օրաթերթը տրանսպորտի ուղեվարձի թանկացման դեմ ուղղված հասարակական պայքարը ներկայացնում է՝ որպես «հասարակական համբերության վերջին կաթիլ»: «Երևանում, ինչպես Ռիո դը Ժանեյրոյում» հողվածում հեղինակը զուգահեռներ է անցկացնում հասարակության նախկին ու ներկա մոտեցումների միջև.՝ նախկին, երբ «թանկացումը ժողովուրդն ընդունում էր գլուխը կախ, «մի կերպ յուր կզնանք»-ի տրամաբանությամբ» և ներկա, երբ ըմբոստանում է⁴:

«Առավոտ» օրաթերթը ավելի հաճախ է անդրադառնում այդ խնդիրներին՝ հասարակական ակտիվության վերաբերյալ պարբերաբանական հրապարակումներով⁵:

Դրանք հիմնականում ռեպորտաժի ժանրով են, երբ թղթակիցն ականատեսի աչքերով ներկայացնում է հասարակական շարժման ընթացքն ու ելքը: Ակտիվիստների անցկացրած բողոքի ակցիան լուսաբանվում է նաև ֆոտոռեպորտաժների միջոցով, որոնք ավելի տպավորիչ են դարձնում քաղաքացիական շարժումների լուսաբանումը: Ընթերցողը հնարավորություն է ունենում տեսանելիորեն մասնակցել, ավելի պատկերավոր տեղեկատվություն ստանալ այդ շարժումների մասին, ինչը հասարակության շրջանում բարձրացնում է նման քաղաքացիական ակտիվության նկատմամբ վստահության աստիճանն ու ինչ-որ առումով նաև վարակիչ դառնում:

«Առավոտում» հիմնականում հանդիպում ենք քաղաքացիական շարժումների վերաբերյալ լուրերի, ռեպորտաժի ժանրով գրված հոդվածների: Մեծ թիվ են կազմում նաև այս թեմայով խմբագրականները: Խմբագրականներից մեկում ուշադրություն է հրավիրվում այն հանգամանքի վրա, որ քաղաքացիական շարժումներում առավել ակտիվորեն ներգրավված են երիտասարդները: Հենց դա է հավատ ներշնչում խմբագրին, թե կարելի է հույս կապել այդ շարժումների հետ.

⁴ Տե՛ս «Ազգ» օրաթերթ, «Երևանում, ինչպես Ռիո դը Ժանեյրոյում», #125, հուլիսի 23, 2013թ.:

⁵ Տե՛ս «Առավոտ» օրաթերթ, «Լրագրողին սպառնացել են ուղեվարձի թանկացման դեմ ակցիան լուսաբանելու ժամանակ», հուլիսի 22, 2013, նաև «Մի խանգարեք քաղաքացիական լուսավոր շարժմանը», հուլիսի 25, 2013թ., «Ուղեվարձի թանկացումն անօրինական է. իրավապաշտպան ՀԿ» հուլիսի 24, 2013 թ.:

«Իհարկե, այդ ակտիվիստները հիմնականում հրաշալի երիտասարդներ են, եւ նրանց հետ է, որ մեր հասարակությունը պետք է հույսեր կապի»⁶:

Քաղաքացիական շարժումներում երիտասարդության ներգրավվածությունը կարևորում ու շեշտում են գրեթե բոլոր լրատվամիջոցները: Դա հիմք է տալիս նրանց քաղաքացիական շարժումների մեջ տեսնել և ընդգծել ազնիվ մղումներ ու արդար նպատակներ: Երիտասարդական ներուժը դիտվում է՝ որպես երկրի զարգացման հեռանկար և հիմնական շարժիչ ուժ: Խորհրդային պասիվ, հարմարվող քաղաքացուն «Առավոտը» հակադրում է մեր օրերի «նախաձեռնողական ջահելության»⁷:

Քաղաքացիական շարժումների հեռանկարի և հետագա ընթացքի վերաբերյալ իր մտահոգությունն է հայտնում իշխանամետ համարվող «Հայոց աշխարհը»: Այդ տրամադրություններն են իշխում «Քաղաքացիականի հետցնցումային քաղաքականացումը» հողվածում⁸:

Մեկ այլ հրապարակման («Լանդշաֆտը և հայ քաղաքական դաշտը») մեջ օրաթերթը, իհարկե, ոչ բացահայտ կերպով, քննադատում է հասարակական ակտիվությունը՝ այն երբեմն ներկայացնելով որպես այլոց իրավունքների ոտնահարում⁹:

«Yerkir.am»-ը քննադատում է իշխանությունների մանիպուլյացիոն քաղաքականությունը, և տրանսպորտի ուղեվարձի թանկացման որոշման վերաբերյալ այսպիսի հետևություն անում. «Իշխանությունը, հաշվի առնելով իր նախորդ դառը փորձը, ուղեվարձի թանկացման համար ընտրել է Նոր տարին՝ հաշվարկելով, որ ամանորի եռուզեռի մեջ հանրության շրջանում արձագանքը նախորդի պես բուռն չի լինի, բացի այդ ցուրտ կլիմի և երիտասարդները փողոց դուրս չեն գա»¹⁰:

Մամուլում բազմակողմանիորեն լուսաբանվում են նաև բնապահպանական, մասնավորապես ի պաշտպանություն Թեղուտի կազմակերպված ելույթները: Խնդիրը մանրամասնորեն լուսաբանվում է «Առավոտ» օրաթերթում: Ի տարբերություն «Հայոց աշխարհի» կամ «Հայկական ժամանակ»-ի, որոնք համապատասխանաբար ներկայացնում են իշխանական և ընդդիմադիր դաշտի հետաքրքրություններն ու

⁶ Տե՛ս «Առավոտ», «Որպեսզի հայերը տարբեր խրամատներում չհայտնվեն», հոկտեմբերի 14, 2013 թ.:

⁷ Տե՛ս «Առավոտ», «Այս ամառը շատ էինք երագել», օգոստոսի 13, 2013 թ.:

⁸ Տե՛ս «Հայոց աշխարհ», «Քաղաքացիականի հետցնցումային քաղաքականացումը», հուլիսի 25, 2013 թ.:

⁹ Տե՛ս «Հայոց աշխարհ», «Լանդշաֆտը և հայ քաղաքական դաշտը», հուլիս 13, 2013 թ.:

¹⁰ Տե՛ս «Երկիր», «Կրիմինալը ներխուժել է քաղաքապետարան», նոյեմբերի 6, 2013 թ.:

գաղափարախոսությունը, «Առավոտ» օրաթերթի հրապարակումներում չկան ընդհանուր դատողություններ ու եզրահանգումներ: Թեղուտի հիմնախնդրին պարբերականը հիմնականում անդրադառնում է ռեպորտաժի ժանրով¹¹:

Հաճախ են օգտագործվում համեմատության և փոխաբերության հնարքները՝ առավել ցայտուն ներկայացնելու համար ընդհանուր պատկերը: Շեշտը դրվում է հատկապես այն հանգամանքի վրա, որ օրեցօր զարթոնք ապրող քաղաքացիական շարժումը՝ որպես հայաստանյան հասարակական-քաղաքական դաշտի հետագա զարգացման ուղի այլընտրանք չունի¹²:

Կուսակցական մամուլը այսպիսի հասարակական հնչեղություն ունեցող հիմնախնդիրների լուսաբանումը օգտագործում է ավելի շատ իշխանությանը քննադատելու, քան հիմնախնդրի բուն էությունը բացահայտելու համար¹³:

Սյուս խնդրահարույց հարցը, որից ծնունդ առան քաղաքացիական մի շարք նախաձեռնություններ, Փակ շուկայի՝ որպես պատմամշակութային արժեքի պահպանման հիմնախնդիրն է: Այս թեմայով բազմաթիվ հրապարակումների¹⁴ կարելի է հանդիպել լրատվամիջոցներում:

Տեղեկատվական քաղաքականության իրականացման բնագավառում նորույթ է, որ տվյալ հիմնախնդրի լուծման գաղափարի շուրջ համախմբված

¹¹ Տե՛ս «Առավոտ» օրաթերթ, «Թեղուտ» ՓԲԸ-ում վերջապես կիրականացվեն բնապահպանական ստուգումներ», հունիսի 10, 2013 թ., նաև «Առավոտ», «Կանաչների միությունը դիմում է ԵԱՀԿ-ին՝ Թեղուտի հարցով», նոյեմբերի 16, 2013 թ., «Առավոտ», Գեորգ Սաֆարյանը գտնում է, որ երկրի ղեկավարությունը ոչնչացնում է երկիրը», հոկտեմբերի 10, 2013 թ., «Առավոտ», «Այդ ծրագիրն ուղղակի մահաբեր է», օգոստոսի 8, 2013 թ.:

¹² Տե՛ս «Առավոտ» օրաթերթ, «Թեղուտը Հայաստանի միկրոմոդելն է», հոկտեմբերի 5, 2013 թ.:

¹³ Տե՛ս «Yerkir.am», «Թեղուտի թիկունքում իշխանությունների կոռուպացվածությունն է», դեկտեմբերի 15, 2010 թ., նաև «Հայկական ժամանակ» օրաթերթ, հունվար 31, 2012 թ.:

¹⁴ Տե՛ս «Առավոտ», «Փակ շուկան մեր ամոթն է ու խայտառակությունը», նոյեմբերի 16, 2013 թ., նաև «Առավոտ», «Դեղին եւ կարմիր գլխարկակիրների թեժ հակամարտությունը՝ Փակ շուկայի դիմաց», հոկտեմբերի 28, 2013 թ.: «Առավոտ», «Փակ շուկան կորավ անվերադարձ», հոկտեմբերի 8, 2013 թ., նաև «Հայկական ժամանակ», «Շուկան քանդում են», մայիսի 29, 2012 թ., «Հայկական ժամանակ»: «Հանցագործություն առանց հանցակազմի», ապրիլի 4, 2013 թ., «Հայկական ժամանակ», «Երգով դեպի Փակ շուկա», սեպտեմբերի 28, 2013 թ.:

քաղաքացիական խմբերը կարող են հայտարարություն տարածել ՋԼՄ-ներով: Տարբեր ՋԼՄ-ներում հանդիպում ենք «Քաղաքացիական ակտիվիստներ. մինչև վերջ պաշտպանելու ենք քաղաքացու ընտրելու իրավունքը» վերնագրով հայտարարությունը¹⁵:

Լրատվամիջոցներում հատկապես 2013-ի երկրորդ կեսին լույս տեսած հրապարակումների ուսումնասիրությունից պարզ է դառնում, որ մամուլը հասարակական նոր հերոս է ձևավորում՝ սեփական իրավունքների համար պայքարող երիտասարդ քաղաքացու կերպարով: ՋԼՄ-ներում կարելի է հանդիպել բազմաթիվ հարցազրույցների՝ քաղաքացիական ակտիվիստների հետ: Այդ հրապարակումներում վերջիններս ներկայանում են՝ որպես տարբեր ոլորտի ներկայացուցիչներ, որոնք, անգամ իրենց աշխատանքը զոհաբերելով, դուրս են եկել փողոց և պայքարում են հանուն ընդհանուր նպատակի:

Օրինակ՝ «Iragir.am» կայքի զրուցակիցը ամերիկաբնակ հայ գործարար, Թեղուտի ակտիվիստ, բնապահպան Ալ. Եսայանն է: Հարցազրույցից պարզ է դառնում, որ նա, որոշ ժամանակով թողնելով իր աշխատանքն ու սեփական գործը օվկիանոսից այն կողմ, եկել է Հայաստան և ակտիվորեն մասնակցում է ի պաշտպանություն Թեղուտի կազմակերպվող բնապահպանական շարժմանը¹⁶:

«Yerevannews.am»-ի զրուցակիցը ԵՊՀ շրջանավարտ, մարքեթինգի ոլորտի առաջնակարգ մասնագետ Սոնյա Մսրյանն է: Հեղինակը հարցազրույցի ժանրը օգտագործում է, որպեսզի ստեղծի ակտիվ, իր իրավունքները պաշտպանող, երկրի, հասարակության ապագայով մտահոգ քաղաքացու կերպար: Դա հեղինակին հաջողվում է: Նախ երիտասարդ քաղաքացիական ակտիվիստը ներկայացվում է որպես Այգաբաց գյուղում ծնված, հասարակ ընտանիքի զավակ, այնուհետև որպես ԵՊՀ շրջանավարտ, որ եկել է այն գիտակցության, թե պետք է մտածել ոչ միայն սեփական, այլև հանրային շահի մասին: Եվ պատահական չէ, որ հարցազրույցի հերոսը խոսում է «մարդկանց քաղաքացիական գիտակցության փոփոխության»¹⁷ մասին:

Հասարակական անտարբերությունը, որ գոյություն ունի հետխորհրդային, անցումային երկրներում, հաղթահարվում է այսպիսի կարգախոսով առաջնորդվող քաղաքացիական շարժումների շնորհիվ:

¹⁵ Տե՛ս «news.am», փետրվարի 20, 2013 թ., նաև «newsinfo.am», փետրվարի 20, 2013 թ., «ilur.am», փետրվարի 20, 2013 թ.:

¹⁶ Տե՛ս «Iragir.am», «Այն, ինչ տեսա Թեղուտում, ահասարսուտ էր», ապրիլի 7, 2013 թ.:

¹⁷ Տե՛ս «Yerevannews.am», օգոստոսի 15, 2013 թ.:

Ուրախալի է այն փաստը, որ արդի հայ ՁԼՄ-ները կարևորում են այս հանգամանքը ու բազմաթիվ հրապարակումներում զարգացնում են նաև այս գաղափարական գիծը: ՁԼՄ-ները այնքան են կարևորում քաղաքացիական շարժումները, որ դրանց նվիրված բազմաթիվ ասուլիսներ են կազմակերպվում, մինչև անգամ՝ ֆեյսբուքյան: Քաղաքացիական շարժման նպատակների, ընթացքի և ակնկալիքների մասին ֆեյսբուքյան ասուլիսում տեղեկություն են տալիս ակտիվիստներ Սուրեն Սահակյանն ու Սևակ Մամյանը¹⁸:

2013-ի երկրորդ կեսին հայաստանյան մամուլի ակումբները ևս ակտիվորեն լուսաբանեցին քաղաքացիական շարժումները: Մամուլի ակումբներում ամեն շաբաթ, հաճախ երկու անգամ, ասուլիսներ էին կազմակերպվում՝ նվիրված օրեցօր ակտիվացող քաղաքացիական շարժումներին: Վերջիններովս խանդավառվածության մասին է վկայում այն, որ ՁԼՄ-ներում հաճախ կարելի է հանդիպել «ՀՀ-ում հզոր քաղաքացիական շարժում է սկսվել», «Քաղաքացիական շարժումը նոր թափ է հավաքում», «Հայաստանում քաղաքացիական հասարակությունը ոտքի է կանգնում» և նման խոստուն խորագրերով հրապարակումների:

Օրինակ՝ երիտասարդների՝ տրանսպորտի ուղեվարձի թանկացման դեմ պայքարին այդպիսի խանդավառությամբ է արձագանքում «Հրապարակը»: ՁԼՄ-ների նման վերլուծական հրապարակումները նպաստում են քաղաքացիական հասարակության ձևավորմանը, խթանում հասարակության համախմբմանն ու քաղաքացու իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված պայքարը: Այս խնդիրների լուսաբանմանը օրաթերթն անդրադառնում է ոչ միայն լուրի, հարցազրույցի, ռեպորտաժի ձևով, այլև խմբագրականներով: «Կա ընտրություն» վերնագրված խմբագրականում ներկայացվում է ժամանակակից անկախ քաղաքացու կերպարը. «Չեմ ուզում հավատալ, որ անկախ պետության պայմաններում ծնված ու ապրած երիտասարդները կարող են հանդուրժել այլ երկրի կցորդի, մարզի, «ֆորպոստի» կարգավիճակը»¹⁹:

Օրաթերթում լույս տեսած մեկ այլ խմբագրականում զարգացվում է հասարակական մտքի «հեղափոխության» թեման: «Այս հեղափոխությունը, փաստորեն, «հեղափոխություն» արեց նաեւ մեր՝ հայ ժողովրդի, աճող սերնդի մասին պատկերացումներում: Հույս ու հավատ ծնեց մեր երկրի ապագայի նկատմամբ, ցույց տվեց, որ հասարակությունն այնքան պասիվ ու

¹⁸ Տե՛ս <http://mamul.am/am/video/8429263/>, հոկտեմբերի 18, 2013 թ.:

¹⁹ Տե՛ս «Հրապարակ» օրաթերթ, «Կա ընտրություն», սեպտեմբեր 19, 2013 թ.:

հոգնած չէ «այնքան անտարբեր ու գորշ չէ, ինչպես թվում էր մեզ», -գրում է խմբագիրը²⁰:

«Ազգ» օրաթերթը քաղաքացիական հասարակության և երիտասարդների ակտիվությունը համարում է հասարակական արթնացում: «Ուղեվարձի թանկացման դեմ բողոքի գործողության հանրային ռեսուրսը» վերնագրված հոդվածում կարդում ենք. «Անկախ նրանից, թե ինչ գործոններ պայմանավորեցին ուղեվարձի թանկացման դեմ բողոքի շարժումը, ուղեվարձի թանկացման կասեցման որոշումը նշանակում է ընդհանրապես հանրային կարծիքի թելուզ ժամանակավոր հաղթանակ, ընթացքի շրջում, ամեն ինչ տեսած ու անտարբեր դարձած հասարակության գոնե ինչ-որ մի շերտի արթնացում»²¹:

Արդի հայ ԶԼՄ-ների ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս վստահորեն պնդել, որ հայ հասարակության շրջանում արդեն երևում են քաղաքացիական հասարակության ձևավորման նախանշաններ, հասարակական արթնացում: Ու փաստ է այն, որ հասարակական իդեալի՝ գոյություն ունեցող ճգնաժամից ելքի հիմնական ճանապարհը հենց քաղաքացիական հասարակության կայացումն է: Ներկա փուլում հայ հասարակության շրջանում ձևավորվում են նոր իդեալներ, որոնք ամրագրվում են քաղաքացիական տարաբնույթ շարժումներով: Քաղաքացիական հասարակության հաջողությունները վկայում են երիտասարդ, պայքարի ընդունակ սերնդի գոյության մասին, որն ի վիճակի է համախմբվել, դուրս գալ փողոց, պայքարել իր ու այլոց իրավունքների համար: Հենց այսպիսի քաղաքացիների հետ էլ կապվում է երկրի՝ ժողովրդավարական, իրավական ուղիով զարգացման հեռանկարը: Ժամանակակից քաղաքացին, որն ապրում է ազատության, անկախության իդեալներով, հակադրվում է խորհրդային քաղաքացուն, ում ընդհանուր առմամբ բնորոշ էին վախը, զգուշավորությունը, երբեմն նաև անտարբերությունը: Քաղաքացիական հասարակության հաղթանակը խոսում է նաև այն մասին, որ մեր հասարակության շարժիչ ուժը սկսում է դառնալ հասարակության ապաքաղաքական հատվածը, կուսակցությունները մղվում են հետին պլան՝ հրապարակը զիջելով չվարկաբեկված, նեղ անձնական շահերով չառաջնորդվող անհատներին: Այսպիսով ուրվագծվում են քաղաքացիական հասարակության՝

²⁰ Տե՛ս «Հրապարակ» օրաթերթ, «Հեղափոխություն ուղեղներում», հուլիսի 27, 2013 թ.:

²¹ Տե՛ս «Ազգ» օրաթերթ, հուլիսի 29, 2013թ.:

հաղթանակի հասնելու ուղիները. մի քիչ համախմբում, մի քիչ համարձակություն, մի քիչ ազնվություն, մի քիչ համառություն, հետևողական ամենօրյա պայքար և անհասանելի թվացող քաղաքացիական հասարակության իդեալը շատ մոտ ապագայում կարող է դառնալ իրականություն:

THE DEVELOPMENT OF CIVIL SOCIETY AS A WAY TO OVERCOME THE CRISIS OF SOCIAL IDEAL IN MODERN ARMENIAN SOCIETY

Resume

How to overcome the crisis of social ideal in modern Armenian society? The analyze of electronic and print media shows that there are some signs of development of civil society in Armenia. The above mentioned statement is proved by the fact that there is a very active reaction of citizens towards the problematic issues concerning the society: such as the increase of transport fare, environmental problems, the issues concerning the protection of Pak Shuka. It is notable that mass media covers these issues by using different journalistic skills and various genres. Mass media emphasizes that the self government of society and self organization of public groups are the most productive ways of solving the problems concerning the society. So taking into consideration the above mentioned situation we are sure that the most productive way of overcoming the crisis of social ideal in modern Armenian society is the development of civil society.

ФОРМИРОВАНИЕ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В АРМЕНИИ КАК СПОСОБ ПРЕОДОЛЕНИЯ КРИЗИСА ОБЩЕСТВЕННОГО ИДЕАЛА

Резюме

Как преодолеть существующий сегодня в армянском обществе кризис общественного идеала? Анализ электронных и печатных СМИ показывает, что в Армении на современном этапе намечаются признаки формирования гражданского общества. Об этом свидетельствует общественная активность граждан во время обсуждения экологической проблемы Техута, участие в протесте против удорожания платы за проезд на общественном транспорте, против передачи здания Закрытого рынка частному лицу и его переориентации и т.д. Характерно, что в СМИ довольно подробно и в разных жанрах представлены цели и задачи гражданских движений, освещается их деятельность. Общественная самоорганизованность представляется как выход из сегодняшней тупиковой ситуации: для преодоления кризиса общественного идеала в Армении необходимо формирование гражданского общества.